

ПАРЛАМЕНТЫН ГИШҮҮНИЙ ХАЛДАШГҮЙ БАЙДЛЫГ ЦУЦЛАХ, БҮРЭН ЭРХИЙГ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ТАЛААРХ ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

(ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА)

Б. Буяндэлгэр, Г. Алтан - Оч (Ph.D), П. Амаржаргал, Ц. Болормаа, Г. Билгээ, Г. Гэрэл, О. Нарантуяа, Б. Хатантуул, А. Пагма

Парламентын гишүүдийн халдашгүй байдлыг цуцлах, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх асуудлыг гадаад орнуудын Үндсэн хууль, бусад хуулинд хэрхэн зохицуулсан талаарх харьцуулсан судалгааг УИХ-ын гишүүн Сундуйн Батболдын захиалгаар гүйцэтгэлээ.

Судалгаанд АНУ, Испани /судлаач Б.Хатантуул/, Австрали,Бельги /Ц.Болормаа /, Герман /Г.Алтан-Оч/, Дани, Хятад /Г.Гэрэл/, Ирланд, Франц /Г.Билгээ/, Литва, Эстони /А.Пагма/, ОХУ /Б.Буяндэлгэр/, Солонгос /О.Нарантуяа/, Япон /П.Амаржаргал/ зэрэг орнуудыг хамруулсан бөгөөд эдгээр орнуудын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжийн холбогдох заалтыг эх хэлнээс нь албан бусаар орчуулж, зарим тодруулгын хамт хүснэгтээр харьцуулан үзүүлээ.

Парламентын гишүүний халдашгүй байдал, бүрэн эрхийг хөндөх асуудлаарх гадаад орнуудын эрх зүйн зохицуулалтын нийтлэг болон онцлог талууд

XVIII-XIX зуунд парламентат ёс нь хаант засаглалтай өрсөлдөн эмцэж байх үедээ парламентын гишүүдийн халдашгүй дархан эрхийг баталгаажуулсан билээ. Өнөөдөр дэлхийн ихэнх оронд парламентын гишүүнийг гэмт хэргийн газар дээр нь саатуулаагүй бол түүнийг баривчилж хорих эрх хэнд ч байдаггүй бөгөөд парламентын зөвшөөрөлгүйгээр тухайн гишүүний эсрэг хэрэг үүсгэхийг хориглодог. Өөрөөр хэлбэл, парламентын гишүүний халдашгүй байдал гэдэг нь улс орнуудын нийтлэг жишгээр парламентын зөвшөөрөлгүйгээр тухайн гишүүний эсрэг иргэний болон эрүүгийн, захиргааны хэрэг өдөөж болохгүй байх зарчмаар илэрхийлэгддэг бөгөөд энэ нь парламентын гишүүний халдашгүй эрхийн талаар дэлхийн улс орнуудад үйлчилдэг нийтлэг эрх зүйн ойлголт юм.

Олон улсын эрх зүйн хэм хэмжээнд иргэний “халдашгүй эрх чөлөөтэй байх” гэдэг нь өргөн хүрээгээр авч үзвэл хүний хувийн чөлөөт байдал, эд хөрөнгө, орон сууц, захидал харилцааны нууцад хуульд заасан журмаас гадуур хэн ч халдахгүй байхаар тайлбарладаг.

НҮБ-ын 1948 оны Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал, 1948 оны Эрүү шүүлт болон бусад харгис, хүнлэг бус, доромжилсон харьцаа, шийтгэлийн эсрэг олон улсын гэрээ, бичгүүд, 1966 оны Иргэний болон улс төрийн тухай Пакт зэрэгт хуульчлан заасны дагуу хууль бусаар нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглохыг ойлгодог. Энэ ойлголт нь ийнхүү олон улсын эрх зүйн хэм хэмжээнд нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн халдашгүй байдлын ойлголт болж байна. Парламентын гишүүний халдашгүй эрхийн баталгааг илэрхийлэх үндсэн хоёр ойлголт байдаг. Эдгээр ойлголт нь нэр томъёоны хувьд: Immunity болон Indemnity гэсэн хоёр үгээр илэрхийлэгднэ.

Нэгдүгээрт: Immunity нь нийтийн эрх зүйн хэм хэмжээний үйлчлэлээс эрх зүйн тодорхой хүрээний субъектийг чөлөөлөх агуулга бүхий ерөнхий нэр томъёо юм. “ИММУНИТЕТ” буюу Парламентын гишүүний халдашгүй эрхийн батлагааг илэрхийлэх дээрх ойлголтын хувьд дэлхийн улс орон харьцангуй ялгамжтай хэлбэрээр зохицуулдаг. Тухайлбал, гэмт хэрэг үйлдэж байхад нь буюу хэргийн газарт гэмт үйлдлийг нь нотлох баримттайгаар баривчилснаас бусад тохиолдолд иммунитет тогтоосон 42 улс байдаг

бөгөөд эдгээрийн тоонд Монгол Улс багтна. Монгол улсын Үндсэн хууль болон Улсын Их Хурлын тухай хуулиар Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийн баталгааг хуульчлан тогтоож, түүний халдашгүй байдал, нэр төр, алдар хүндийг хамгаалах эрх зүйн үндсийг тогтоожээ. Парламентын гишүүний халдашгүй эрхийн үргэлжлэх хугацаа, орон зай нь улс оронд харилцан адилгүй байна.

- ХБНГУ-д парламентын гишүүний халдашгүй эрх Бундестаг ба Бундесратын бүрэн эрхийн хугацаа дуусгавар болох хүртэл үргэлжилж байхад Япон Улсад чуулганы үед, Норвеги Улсад парламентын танхимд байх үед гишүүний халдашгүй эрх хүчин төгөлдөр байх харилцан адилгүй зохицуулалттай байдаг.
- Японд гэмт хэрэгт сэжиглэгдэн цагдан хоригдож байгаа парламентын гишүүн чуулганы үед түр суллагдаж хуралдаандаа суудаг.
- Германд парламентын гишүүнийг гэмт хэргийн газарт болон гэмт хэрэг үйлдсэн өдрийн маргааш нь парламентын зөвшөөрөлгүйгээр баривчилж болно.
- АНУ-ын Үндсэн хуулиар конгрессийн гишүүнийг урван тэрслэх, хүнд гэмт хэрэг үйлдэх болон энх тайвны эсрэг үйлдлээс бусад тохиолдолд танхимынхаа чуулганд хуралдаж байх хугацаанд болон чуулганд ирэх, буцах үед баривчилж болохгүй.
- Англид парламентын гишүүнийг албадан саатуулах, цагдан хорих, баривчлахад зөвхөн Спикерийн зөвшөөрөл байхад хангалттай.
- Австралид парламентын гишүүн нь парламентын чуулганы хугацаанд болон уг хугацаа эхлэхээс 5 хоногийн өмнө, мөн дууссанаас хойш 5 хоногийн хугацаанд халдашгүй эрхтэй байдаг.
- Харин Энэтхэг, Канадад чуулганы үед болон түүний өмнө, хойнох 40 хоногийн хугацаанд парламентын гишүүний халдашгүй байдал хадгалагдана.
- Бельгийн Үндсэн хуулийн 59 дүгээр зүйлд гишүүний халдашгүй байдлын гол агуулга болсон “flagrante delicto” буюу гэмт үйлдэл дээрээ баригдсанаас бусад тохиолдолд эрүүгийн хэрэгт татагдахгүй байх тухай заалтыг Үндсэн хуулинд аа нилээд дэлгэрэнгүй хуульчилсан байна.
- Литва улсад Сеймийн гишүүнд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх, баривчлах болон бусад байдлаар эрх чөлөөг нь хязгаарлах тухай Ерөнхий прокурорын мэдээллийг сонссоны дараа Сеймийн хуралдаан 1-2 цаг завсарласны эцэст гишүүнд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх, баривчлах, бусад байдлаар эрх чөлөөг нь хязгаарлах зөвшөөрөл өгөх зорилгоор мөрдөн шалгах комисс байгуулах, эсхүл гишүүний бүрэн эрхийг нь зогсоох үйл явцад бэлтгэх гэсэн 2 шийдвэрийн аль нэгийг гаргадаг. Сеймийн гишүүний бүрэн эрхийг зогсоох асуудлыг зөвхөн шүүхийн шийдвэр гарсаны дараа Сеймээр хэлэлцдэг.
- Эстонид парламентын гишүүнийг зөвхөн хууль зүйн сайдын танилцуулгын дагуу Рийгикогугийн бүрэлдэхүүний дийлэнхи олонхийн саналаар эрүүгийн хариуцлагад татаж болно.

Хоёрдугаарт: “ИНДЕМНИТЕТ” хэмээх ойлголтын хувьд энэ нэр томъёо парламентын гишүүний эрх зүйн байдалд хоёр утгаар хэрэглэгдэнэ. Нэгдүгээрт: парламентын гишүүн бусдыг доромжлох гүтгэхээс бусад тохиолдолд бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хэлсэн үг, дэвшүүлсэн санал, өөрийн санаачилсан хууль, парламентын бусад шийдвэрийн төсөл, парламентаар хэлэлцүүлэхээр оруулсан асуудлын төлөө бүрэн эрхийнхээ хугацаанд болон түүний дараа хуулийн хариуцлага хүлээхгүй байх гэсэн утгаар, хоёрдугаарт: парламентын гишүүний үйл ажиллагааныхаа төлөө авах цалин хөлс, бусад хангамж (байр, орон сууц, захидал харилцаа, албан томилолтын зардал г.м)-ийг хэлэх бөгөөд тодруулбал парламентын гишүүний “шагналын сан” гэсэн утгаар хэрэглэнэ. Дэлхийн ихэнх орон парламентын гишүүний энэ бүрэн эрхийн баталгааг Үндсэн хуульдаа хуульчлан тогтоосон байдаг.

- АНУ-ын Үндсэн хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 6 дахь хэсгийн 1 дүгээр заалтад “Сенатч болон төлөөлөгчдийн албан ажлын нөхвөрийг хуулиар тогтоож, Нэгдсэн улсын хөмрөгөөс олгоно. Урван тэрслэх, хүнд гэмт хэрэг үйлдэх болон энх тайвны эсрэг үйлдлээс бусад тохиолдолд танхимынхаа чуулганд хуралдаж байх хугацаанд болон чуулганд ирэх, буцах үед тэднийг баривчилж болохгүй. Тэд Танхимын хуралдаанд үг хэлж, санал шүүмжлэл гаргасныхаа төлөө хаана ч асуугдах /not be questioned in any other Place/ ёсгүй” гэж заажээ.
- Германы Үндсэн хуулийн 3-р бүлгийн 46-р зүйл 1 дэх хэсэгт зааснаар “Өгсөн санал, эсвэл парламент буюу түүний хорооны хуралдааны үеэр хэлсэн үгийнх нь төлөө депутатыг хэзээ ч шүүхийн буюу албаны шугамаар мөрдөж болохгүй, эсвэл гишүүн нь парламентын гадуурх алив нэг хариуцлага хүлээхгүй” ба ХБНГУ-ын Эрүүгийн байцаан шийтгэх тухай хуулийн 36 дугаар зүйлд зааснаар “Холбооны парламент, Холбооны их хурал буюу Улсын хууль тогтоох байгууллагын гишүүнийг хэзээ ч түүний өгсөн санал, эсвэл чуулганы хуралдаан буюу түүний хороонд хэлсэн үгийнх нь төлөө чуулганы хуралдаанаас гадуур хариуцлагад татахгүй”.
- Франц Улсын Үндсэн хуулийн 26 дугаар зүйлд: “Үндэсний ассамблейн гишүүн нь үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлсэн болон бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хэлсэн үг, дэвшүүлсэн саналын төлөө хуулийн хариуцлага хүлээхгүй”,
- БНСУ-ын Үндсэн хуулийн 45 дугаар зүйлд: “Үндэсний чуулганы гишүүн нь чуулганы хуралдаан дээр албан ёсоор хэлсэн үг, дэвшүүлсэн саналынхаа төлөө бүрэн эрхийнхээ хугацаанд болон түүний дараа хуулийн хариуцлага хүлээхгүй”.
- Япон Улсын Үндсэн хуулийн 51 дүгээр зүйлд: “Парламентын гишүүн нь бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хэлсэн үгийнхээ төлөө парламентын гадна хариуцлага хүлээхгүй”,
- Чехын Үндсэн хуулийн 27 дугаар зүйлд “Депутат болон Сенатчыг Депутатуудын танхим, Сенат, тэдгээрийн бүтцийн байгууллагуудын хуралдаан дээр хэлсэн үгийнх нь төлөө эрүүгийн хариуцлагад татаж болохгүй”,
- Румын улсын Үндсэн хуулийн 70 дугаар зүйлд “Бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх явцдаа илэрхийлсэн улс төрийн мэдэгдэл, санал хураалтад өгсөн саналынх нь төлөө депутатууд болон сенатчдад шүүхийн хариуцлага хүлээлгэж болохгүй” гэж тус тус заасан байдаг ажээ.
- Монгол Улсын хувьд УИХ-ын тухай хуулийн 34.3-д “Гишүүн бусдыг гэмт хэрэгт холбогдуулан доромжлох, гүтгэхээс бусад тохиолдолд бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хэлсэн үг, дэвшүүлсэн санал, өөрийн санаачилсан хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл, Улсын Их Хурлаар хэлэлцүүлэхээр оруулсан асуудлын төлөө бүрэн эрхийнхээ хугацаанд болон түүний дараа хуулийн хариуцлага хүлээхгүй” гэжээ.
- Австрали улс буюу Уэстминистрийн (англо-саксоны) систем бүхий орнуудын хувьд гишүүдийн онцгой эрх /Parliamentary privilege/ нь үг хэлэх эрх чөлөө буюу хэлсэн үгийнхээ төлөө хариуцлагад татагдахгүй байх хамгаалалтыг хуулиар тогтоосон байдаг. Өөрөөр хэлбэл, Парламентын болон байнгын хороодын хуралдааны үеэр чуулган дээр хэлсэн үг, өгсөн саналынхаа төлөө хариуцлага хүлээхгүй байх хуулийн хамгаалалт юм. Австралийн хувьд энэхүү онцгой эрх нь зөвхөн парламентын чуулганы үед хүчин төгөлдөр байдаг.

Дээрхээс харахад парламентын гишүүн улс төрийн байр суурь, үзэл баримтлал, сонгогчдын эрх ашиг, итгэл үнэмшил, улс орны хөгжил дэвшлийн төлөө өөрийн үзэл бодлоо илэрхийлж үг хэлэх нь зүй ёсны хэрэг бөгөөд энэ тохиолдолд парламентын гишүүн хэлсэн үг, дэвшүүлсэн саналынхаа төлөө бүрэн эрхийнхээ хугацаанд түүний дараа хуулийн хариуцлага хүлээхгүй байх тухай ойлголт буюу хуулийн хүрээнд хэрэгжих ёстой эрх юм.

Энэхүү эрх чөлөөг эдлэх явдал нь үүрэг хариуцлагатай хамтдаа хэрэгжих бөгөөд бусдын нэр төр болон эрхийг хамгаалах буюу нууц мэдээллийг задруулахаас сэргийлэх зэрэг зорилгоор гаргасан журам болон хязгаарлалтад захирагдана. Өөрийн үзэл бодолтой байх эрх чөлөөг зөвхөн хуулийн хүрээнд улсын аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журам, эрүүл мэнд, ёс суртахуун, бусад хүний эрх нэр төрийг хамгаалах ашиг сонирхлын үүднээс хязгаарладаг. Хэрвээ үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх эрхийг хэтрүүлэн хүний нэр төр, алдар хүндийг гутаан доромжлох буюу гүтгэвэл хууль тогтоомжид заасан хариуцлага хүлээх юм.

Эндээс харахад парламентын гишүүний индемнитет эрх нь бусдын нэр, төр, алдар хүндтэй байх эрхээр хязгаарлагддаг нэгэнт тогтсон ойлголт болох нь харагдаж байгаа бөгөөд үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөө ба хувь хүний нэр төрийг хамгаалах хэрэгцээ хоёр зохистой тэнцвэрт байдлаар хангагддаг буюу нэг эрх нөгөө эрхээр хязгаарлагддаг ажээ.

Эцэст нь аль ч орны парламентын гишүүн нь хууль тогтоомж болон олон улсын зарчмаар хүлээн зөвшөөрөгдсөн ардчилсан парламентын гол шинж болох халдашгүй байдал, бүрэн эрхийн баталгааг эдлэх боловч үндсэн эрхийн тодорхой хэм хэмжээ хязгаарлалт, хууль тогтоомжид захирагдах нь хүний эрх, хууль дээдэлсэн, ардчилсан хүмүүнлэг иргэний нийгмийн зүй ёсны шаардлага юм.

ХҮСНЭГТ

Улсын болон эрх зүйн актын нэр, огноо, эх сурвалж	Тухайн асуудалд холбогдох зүйл, заалт /эх хэл дээр/	Зүйл, заалтын албан бус орчуулга	Тодруулга
---	---	----------------------------------	-----------

1. АМЕРИКИЙН НЭГДСЭН УЛС

Үндсэн Хууль /1787-12-07/ The Constitution of the United States of America http://pdba.georgetown.edu	Article I Section 6 Clause 1: The Senators and Representatives shall receive a Compensation for their Services, to be ascertained by Law, and paid out of the Treasury of the United States. They shall in all Cases, except Treason, Felony and Breach of the Peace, be privileged from Arrest during their Attendance at the Session of their respective Houses, and in going to and returning from the same; and for any Speech or Debate in either House, they shall not be questioned in any other Place.	1 дүгээр зүйл 6 дугаар хэсэг 1 дүгээр нөхцөл: Сенатч болон Төлөөлөгчдийн албан ажлын нөхвөрийг хуулиар тогтоож нэгдсэн Улсын хөмрөгөөс олгоно. Урван тэрслэх, хүнд гэмт хэрэг үйлдэх болон нийгмийн хэв журам зөрчсөнөөс өөр бусад тохиолдолд танхимынхаа чуулган хуралдаж байх хугацаанд болон Чуулганд ирэх, явах үед тэднийг баривчилж үл болно. Тэднийг Танхимын хуралдаанд үг хэлж, санал шүүмжлэл гаргасны төлөө хаана ч байцааж болохгүй.	
---	--	--	--

2. АВСТРАЛИ

<p>Австралийн хамтын нөхөрлөлийн Үндсэн хууль 1900-07-09</p> <p>/Commonwealth of Australia Constitution act /</p> <p>http://www.apf.gov.au/senate/general/constitution/index.htm</p>	<p>Privileges, &c. of Houses.</p> <p>49. The powers, privileges, and immunities of the Senate and of the House of Representatives, and of the members and the committees of each House, shall be such as are declared by the Parliament, and until declared shall be those of the Commons House of Parliament of the United Kingdom, and of its members and committees, at the establishment of the Commonwealth.</p>	<p>Танхимуудын гишүүдийн онцгой эрх</p> <p>49. Сенат болон Төлөөлөгчдийн танхим, Байнгын хороодын гишүүдийн бүрэн эрх, онцгой эрх, халдашгүй байдлыг Парламент тогтооно.</p> <p>Австралийн Парламентаас гишүүдийн онцгой эрх, халдашгүй байдлыг тогтоох хүртэл тус улсын парламентын гишүүд Их Британи улсын Төлөөлөгчдийн танхим, түүний байнгын хороодын гишүүдийн нэгэн адил онцгой эрх, халдашгүй байдалтай байна.</p>
<p>Парламентын гишүүний онцгой эрхийн тухай хууль 1987</p> <p>/Parliamentary Privileges act 1987/</p> <p>http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/ppa1987273.txt</p>	<p>Section 14 Immunities from arrest and attendance before courts</p> <p>(1) A member:</p> <p>(a) must not be required to attend before a court or tribunal, and</p> <p>(b) must not be arrested or detained in a civil cause, on any day on which a House or committee of which that member is a member meets or within a day which is 5 days before or after a day on which that House or Committee meets.</p>	<p>14-р хэсэг: Баривчлагдах болон шүүхэд дуудагдах, шүүх хуралд оролцохоос хамгаалуулах халдашгүй байдал</p> <p>1. Гишүүн нь парламентын чуулганы хугацаанд болон уг хугацаа эхлэхээс 5 хоногийн өмнө, түүнчлэн дууссанаас 5 хоногийн дараах хугацааны туршид дараах халдашгүй байдалтай байна. Үүнд:</p> <p>a) Тухайн гишүүнийг шүүхэд дуудахгүй байх, мэдүүлэг авахаар хуулийн байгууллагад дуудахгүй байх</p> <p>b) Иргэний хэрэгтэй холбогдуулан баривчлан саатуулахгүй байх халдашгүй байдалтай.</p>

Австрали улс буюу Уэстминистрийн (англо-саксоны) систем бүхий орнуудын хувьд гишүүдийн онцгой эрх /Parliamentary privilege/ нь үг хэлэх эрх чөлөө буюу хэлсэн үгийгээ төлөө хариуцлагад татагдахгүй байх хамгаалалтыг хуулиар тогтоосон байдаг. Өөрөөр хэлбэл, Парламентын болон байнгын хороодын хуралдааны үеэр чуулган дээр хэлсэн үг, өгсөн саналынхаа төлөө хариуцлага хүлээхгүй байх хуулийн хамгаалалт юм. Австралийн хувьд энэхүү онцгой эрх нь зөвхөн парламентын чуулганы үед хүчин төгөлдөр байдаг. Харин parliamentary immunity буюу халдашгүй байдлын талаар Үндсэн хуульд тусгайлан зохицуулаагүй байна. Энэ 2 баримт бичгээс гадна 1988 оны 2 сарын 22нд Сенатаас "Парламентын гишүүний онцгой эрхийн тухай тогтоол" баталсан бөгөөд тус тогтоолоор гэрчийг хамгаалах талаар голчлон зохицуулсан байна.

3. БЕЛЬГИ

<p>Үндсэн хууль, 1994-02-14, /Belgium Constitution/, 14 February 1994 http://home.scarlet.be/dirkvanheule/compos/ConstitutionBelgium/ConstitutionBelgium.htm</p>	<p>Article. 59 Except in the case of flagrante delicto, no member of any Chamber may, during a session, be directly remanded or summoned before a court or tribunal regarding repressive matters nor be arrested except with the authorisation of the Chamber of which he is a member. Except in the case of flagrante delicto, restraining measures requiring the intervention of a judge cannot be instituted against a member of any Chamber for the duration of a session, regarding repressive matters, except by the first President of the Court of Appeal at the demand of the competent judge. This decision is communicated to the President of the concerned Chamber. All searches or seizures executed by virtue of the clause above can be performed only in the presence of the President of the Chamber concerned or a member appointed by him. During the session, only the officers of the public prosecutor's department and competent officers may institute repressive proceedings against a member of any Chamber. The member of any Chamber in question may at all stages of the investigations regarding repressive measures, request for the duration of the session that the Chamber of whom he is a member suspend the proceedings. The Chamber in question must grant this request if supported by a majority of two-thirds of the votes given. Detention of a member of any Chamber or his investigation by a court or Tribunal is suspended for the duration of the session if the Chamber of whom he is a member so requests.</p>	<p>59-р зүйл Гэмт үйлдэл дээрээ баригдсанаас бусад тохиолдолд чуулган үргэлжлэх хугацаанд Танхимын зөвшөөрөлгүйгээр Танхимын гишүүнийг шүүхэд дуудах, мэдүүлэг авахаар дуудах, хорих болон баривчилж болохгүй. Үйлдэл дээрээ баригдсанаас бусад тохиолдолд чуулганы үеэр Танхимын гишүүний эсрэг ямар нэгэн шүүгчийн оролцоо шаардагдах аливаа хориг, хязгаар бүхий арга хэмжээ авч болохгүй. Ийм арга хэмжээг зөвхөн эрх бүхий шүүгчийн шаардлагыг үндэслэн Давж заалдах шатны шүүхийн тэргүүн авах эрхтэй. Энэ тухай холбогдох Танхимын ерөнхийлөгчид (парламентын дарга) мэдэгдэх ёстой. Дээрх арга хэмжээтэй холбогдуулан хийх бүх нэгжлэг, гишүүний эд зүйлсийг хураах бол зөвхөн Танхимын дарга буюу түүний томилсон хүнийг байлцуулан хийнэ. Чуулганы хугацаанд аль ч Танхимын гишүүний эсрэг арга хэмжээг зөвхөн Улсын прокурор буюу түүнтэй адилтгахуйц төрийн албан хаагч тогтоож болно. Чуулганы хугацаанд тухайн гишүүн нь дээрх арга хэмжээтэй холбоотой шалгалт, мөрдөн байцаалтын аль ч үе шатанд Танхимд хандан уг үйл ажиллагааг түр зогсоохыг хүссэн хүсэлт гаргаж болно. Гишүүдийн гуравны хоёрын /олонхийн/ дэмжлэгийг авбал дээрх хүсэлтийг Танхим хүлээн авна. Чуулганы хугацаанд хэрвээ тухайн гишүүн хүсэлт гаргавал түүнд холбогдох шүүхийн шалгалтыг түр зогсооно.</p>	<p>Үндсэн хуулийн 58 дугаар зүйлд "freedom of speech" буюу "үг хэлэх эрх чөлөө"-ний талаар зохицуулалт орсон байна. Харин 59 дүгээр зүйлд гишүүний халдашгүй байдлын /parliamentary immunity/ гол агуулга болсон "flagrante delicto" буюу гэмт үйлдэл дээрээ баригдсанаас бусад тохиолдолд эрүүгийн хэрэгт татагдахгүй байх тухай заалтыг Үндсэн хуулиндаа нилээд дэлгэрэнгүй хуульчилсан бөгөөд Төлөөлөгчдийн танхимын хуралдааны дэг буюу "The Rules of the Procedure of the Belgian House of Representatives"-ийн 93 дугаар зүйлд Танхимын гишүүнийг хэрэгт холбогдсон талаар эрх бүхий этгээдээс хүсэлт гаргасан тохиолдолд хэрхэн хэлэлцэх процедурыг тусгасан бөгөөд Сенатын хуралдааны дэгд ижил байдлаар тусгагдсан байдаг байна.</p>
--	---	--	---

4. GERMAN

<p>Үндсэн хууль, 3-р бүлэг. Бундестаг (Холбооны парламент), 46-р зүйл. http://bundesrecht.juris.de/gg/art_46.html</p>	<p>Art 46</p> <p>(1) Ein Abgeordneter darf zu keiner Zeit wegen seiner Abstimmung oder wegen einer DuЯerung, die er im Bundestage oder in einem seiner Ausschüsse getan hat, gerichtlich oder dienstlich verfolgt oder sonst außerhalb des Bundestages zur Verantwortung gezogen werden. Dies gilt nicht für verleumderische Beleidigungen.</p> <p>(2) Wegen einer mit Strafe bedrohten Handlung darf ein Abgeordneter nur mit Genehmigung des Bundestages zur Verantwortung gezogen oder verhaftet werden, es sei denn, daß er bei Begehung der Tat oder im Laufe des folgenden Tages festgenommen wird.</p> <p>(3) Die Genehmigung des Bundestages ist ferner bei jeder anderen Beschränkung der persönlichen Freiheit eines Abgeordneten oder zur Einleitung eines Verfahrens gegen einen Abgeordneten gemäß Artikel 18 erforderlich.</p> <p>(4) Jedes Strafverfahren und jedes Verfahren gemäß Artikel 18 gegen einen Abgeordneten, jede Haft und jede sonstige Beschränkung seiner persönlichen Freiheit sind auf Verlangen des Bundestages auszusetzen.</p>	<p>1 дэх хэсэг. Холбооны парламентын чуулган буюу түүний хорооны хуралдааны үеэр өгсөн санал, эсвэл хэлсэн үгийнх нь төлөө депутатыг хэзээ ч шүүхийн буюу албаны шугамаар мөрдөж болохгүй, мөн депутатад парламентын гадуурх алив нэг хариуцлага хүлээлгэхгүй. Энэ нь гүтгэн доромжлоход хамаарахгүй.</p> <p>2 дахь хэсэг. Гэмт хэргийн үйлдэл дээрээ буюу дараагийн өдрийн туршид баривчлагдсан байсан ч гэмт хэрэг хийсэнтэй нь холбогдуулан зөвхөн холбооны парламентын зөвшөөрөлтэйгээр депутатад хариуцлага тооцох буюу депутатыг хорьж болно.</p>	<p>Цаашилбал, “3 дахь хэсэгт, Түүнээс гадна депутатын хувийн эрх чөлөөг ямар нэгэн байдлаар хязгаарлах буюу депутатад хэрэг холбогдуулахад холбооны парламентын зөвшөөрлийг авна. 4 дэх хэсэгт, Депутатын эсрэг аливаа эрүүгийн болон иргэний хэрэг үүсгэх, аливаа эрхийг хорих, болон түүний хувийн эрх чөлөөг хязгаарлах аливаа үйлдлийг холбооны парламентын шаардсанаар гүйцэтгэнэ.” гэж парламентын гишүүний бүрэн эрхэд ямар тохиолдолд халдаж болохыг илүү нарийвчлан тодотгосон байна.</p>
<p>Эрүүгийн байцаан шийтгэх тухай хууль, 2-р бүлэг. Үйлдэл. 5 дахь дэд бүлэг. Парламентын хэлсэн үг болон парламентийн тайлан илтгэлд ял оноохгүй байх. 36-р зүйл. Парламентад хэлсэн үг.</p>	<p>§ 36 Parlamentarische DuЯerungen Mitglieder des Bundestages, der Bundesversammlung oder eines Gesetzgebungsorgans eines Landes dürfen zu keiner Zeit wegen ihrer Abstimmung oder wegen einer DuЯerung, die sie in der Körperschaft oder in einem ihrer Ausschüsse getan haben, außerhalb der Körperschaft zur Verantwortung gezogen werden. Dies gilt nicht für verleumderische Beleidigungen.</p> <p>http://bundesrecht.juris.de/stgb/_36.html</p>	<p>Бундестар (Холбооны парламент), Холбооны их хурал буюу Улсын хууль тогтоох байгууллагын гишүүнийг хэзээ ч чуулганы хуралдаан буюу түүний хороонд өгсөн санал, эсвэл хэлсэн үгийнх нь төлөө чуулганы хуралдаанаас гадуур хариуцлагад татахгүй. Энэ нь гүтгэн доромжлоход хамаарахгүй.</p>	<p>Улсын болон холбооны түвшний бүх хууль тогтоох байгууллагын гишүүнийг өгсөн санал, хэлсэн үгийнх нь төлөө хариуцлага тооцохгүйгээр халдашгүй эрх олгосон байна.</p>

5. ДАНИ

<p>Үндсэн хууль 1953-06-05 /The Constitutional Act of Denmark of June 5, 1953/ http://www.ft.dk/English/~media/Pdf_materiale/Pdf_publicationer/English/My%20Constitutional%20Act_with_explanations%20pdf.ashx</p>	<p>Section 57 Without the consent of Parliament, no Member can be charged or subjected to imprisonment of any kind unless he or she is caught red-handed. Without the consent of Parliament, no Member can be held responsible for his or her statements in Parliament outside Parliament.</p>	<p>57 дугаар зүйл Хэрэв гишүүнийг хэргийн газарт үйлдэл дээр нь бариагүй бол Парламентын зөвшөөрөлгүйгээр, гишүүнийг аль ч төрлийн шоронд хорих ялаар хариуцлагад татахгүй эсвэл мөрдөн шалгахгүй. Парламентын зөвшөөрөлгүйгээр, гишүүнийг хэлсэн үгээр нь хуулийн хариуцлага хүлээлгэхгүй.</p>	
<p>Фолкэтиний дэг, 2009 /Standing Orders of Folketing, 2009/ http://www.ft.dk/~media/Pdf_materiale/Pdf_publicationer/English/Standing_Orders_of_the_Folketing%20pdf.ashx</p>	<p>17(2) Recommendations made by committees concerning petitions, including petitions for consent in accordance with Section 57 of the Constitutional Act (cf. Section 25), are read once and the time limits are the same as for second readings of Bills. The same applies to recommendations which take the form of a report from the Scrutineers' Committee (cf. Section 8a (5)). The Ombudsman of the Folketing is appointed during a meeting without a debate. This meeting shall take place not earlier than two days after the recommendation on the appointment made by the Legal Affairs Committee has been published on one of the Folketing web sites.</p>	<p>17-2 дугаар зүйл Үндсэн хуулийн 57-р заалтанд заасан зөвшөөрөл авах хүсэлт зэрэг Хорооноос гаргасан санал хүсэлтийг Парламентаар нэг удаа хэлэлцэх ба хэлэлцэх хугацаа нь хуулийн төслийн хоёр дахь удаагийн хэлэлцүүлгийн хугацаатай ижил байна. Хяналтын хорооны /Scrutineers' Committee/ саналтай ижил хүсэлт гаргана. Фолкэтиний Омбудсманыг /The Ombudsman of the Folketing/ хуралд оролцуулна (хэлэлцүүлэгт оролцолгүйгээр). Энэхүү хурлын хугацааг товлохдоо Хуулийн хэргийн хорооноос /Legal Affairs Committee/ гаргасан хүсэлтийг Фолкэтиний аль нэг вэбсайт дээр хэвлэн гаргасан цагаас хойш хоёр өдрөөс эртгүй байна.</p>	

6. ИРЛАНД

<p>Үндсэн хууль 1937 он., 15-р зүйл., Constitution of Ireland</p>	<p>Article 15. 13. The members of each House of the Oireachtas shall, except in case of treason as defined in this Constitution, felony or breach of the peace, be privileged from arrest in going to and returning from, and while within the precincts of, either House, and shall not, in respect of any utterance in either House, be amenable to any court or any authority other than the House itself.</p>	<p>15-р зүйл. 13. Oireachtas-ийн аль ч Танхимын гишүүд энэхүү Үндсэн хуульд заасныг өөрчлөхөөс бусад тохиолдолд дараах онцгой эрхийг эдэлнэ: эрүүгийн хэрэг, эсхүл нийтийн хэв журмыг зөрчсөн тохиолдолд баривчлагдахгүй байх, түүнчлэн урьдчилан мэдэгдэлгүйгээр аль ч шүүх, эсхүл Танхимаас өөр эрх бүхий байгууллагын өмнө хуулийн хариуцлага хүлээлгэхгүй.</p>	
<p>Парламентын танхимуудын хороод (онцгой эрх, дэг)-ын тухай хууль, 1976 он. Committees Of The Houses Of The Oireachtas (Privilege And Procedure) Act, 1976 http://achtanna.oireachtas.ie</p>	<p>2. —(1) A member of either House of the Oireachtas shall not, in respect of any utterance in or before a committee, be amenable to any court or any authority other than the House or the Houses of the Oireachtas by which the committee was appointed.</p>	<p>Oireachtas-ийн аль ч Танхимын гишүүн нь урьдчилан мэдэгдэлгүйгээр Танхим эсвэл Oireachtas-ийн Танхимаас томилогдсон хорооноос бусад аливаа шүүх, эрх бүхий байгууллагын өмнө хуулийн хариуцлага хүлээхгүй.</p>	

7. ИСПАНИЙН ВАНТ УЛС

<p>Үндсэн Хууль8 /1978-12-29/ The Constitution of Spain http://www.servat.unibe.ch/</p>	<p>Title III Parliament Chapter I Chambers Article 71 [Indemnity, Immunity, Remuneration]</p> <p>(1) The Deputies and Senators enjoy indemnity for the opinions expressed during the exercise of their functions. (2) During the period of their mandate, the Deputies and Senators enjoy immunity and may only be arrested in case of flagrante delicto. They may not be indicted or tried without prior authorization of the respective Chamber. (3) In actions against Deputies and Senators, the Criminal Section of the Supreme Court shall be competent. (4) The Deputies and Senators shall receive a remuneration which shall be fixed by the respective Chamber.</p>	<p>Бүлэг III, 1 дүгээр хэсэг, 71 дүгээр зүйл /индемнитет, халдашгүй байдал, урамшуулал/</p> <p>1. Парламентын гишүүд нь бүрэн эрхийнхээ хугацаанд болон түүний дараа бусдыг доромжлох гүтгэхээс бусад тохиолдолд бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хэлсэн үг, дэвшүүлсэн санал, өөрийн санаачилсан хууль, парламентын бусад шийдвэрийн төсөл, парламентаар хэлэлцүүлэхээр оруулсан асуудлын төлөө хуулийн хариуцлага хүлээхгүй байх, 2. Мандатын бүрэн эрхийн хугацаанд Парламентын гишүүн нь халдашгүй дархан эрх эдлэх бөгөөд зөвхөн хэргийн газар дээр баривчилж болно. Гишүүнийг Танхимаас зөвшөөрөл аваагүй тохиолдолд түүнд хэрэг тулгах болон гэм буруутай гэж мөрдөж болохгүй, 3. Аливаа гишүүний эсрэг үйл хэрэгт Дээд Шүүхийн Эрүүгийн хэргийн хэсэг шаардлагатай арга хэмжээг авахад бэлэн байна, 4. Парламентын гишүүн нь тус тусынхаа Танхимын уламжлалт урамшуулалыг хүртэнэ.</p>	<p>Конгрессын гишүүнийг flagrante delicto буюу зөвхөн хэргийн газар дээр баривчилж болно. Гэхдээ тухайн гишүүнийг тухайн танхимаас урьдчилан зөвшөөрөл аваагүй тохиолдолд түүнд хэрэг тулгах болон гэм буруутай гэж мөрдөж болохгүй.</p>
<p>Конгрессын дотоод журам-20048 Standing order of the Congress-2004 www.congreso.es</p>	<p>Chapter II Parliamentary Privileges Section 11 During the period of their mandate Members shall also enjoy immunity and may only be arrested in cases of flagrante delicto. They may not be indicted or persecuted without previous leave of Congress.</p> <p>Chapter IV Section 21 Suspension and loss of Member status</p> <p>1) A member shall be suspended from his or her parliamentary rights and duties: -Where such suspension is appropriate by application of the rules on parliamentary discipline established herein, -Where the authorization requested by a judicial authority has been granted by the House, and on the basis of a firm order of indictment, the Member is put into preventive detention, such suspension continuing for the duration of the detention. 2) A member shall be suspended in his or her parliamentary rights, privileges and obligations if a judgment of conviction that is final so decrees, or if the execution of judgment entails the impossibility of discharging parliamentary duties.</p> <p>Section 22 A member shall lose his or her status as such owing to the following causes: -by a final judicial decision annulling his or her election or proclamation.</p>	<p>Бүлэг II. Парламентын онцгой эрх 11 дүгээр хэсэг</p> <p>Гишүүн мандатынхаа бүрэн эрхийнхээ хугацаанд халдашгүй дархан эрх эдлэх бөгөөд зөвхөн гэмт хэрэг үйлдэх буюу гэмт ажиллагаа үйлдэхэд бэлтгэх үед баривчилж болно. Конгрессын зөвшөөрөлгүйгээр хэрэг тулгах болон мөрдөж болохгүй.</p> <p>Бүлэг IV 21 дүгээр хэсэг. Гишүүний бүрэн эрхийг түтгэлзүүлэх болон Гишүүний статусаа алдах</p> <p>1. Гишүүнийг дараах тохиолдолд бүрэн эрхээс түтгэлзүүлнэ: -Парламентын дэг журамд хамааралтай үндэслэл, -Шүүх байгууллагын ялласан төлөвлөгөөг Конгресс хүлээн зөвшөөрч урьдчилан саатуулагдаж байгаа гишүүний бүрэн эрхийн саатуулагдаж буй хугацаанд, 2. Гишүүн нь парламентын эрх, онцгой эрх болон үүргээс шүүхийн эцсийн шийдвэр гарсан болон хэрэв шүүхийн шийдвэрийн гүйцэтгэл нь түүнийг парламентын үүргээс чөлөөлөгдөх нөхцөл үүсгэж байгаа тохиолдолд бүрэн эрхээс түтгэлзүүлнэ.</p> <p>22 дугаар хэсэг Гишүүн дараах тохиолдолд гишүүний статусаа алдана: -Гишүүний сонгуулийг хүчингүй болгосон Шүүхийн эцсийн шийдвэр.</p>	

8. ЛИТВА

Үндсэн хууль 1992.11.02. /Конституция Литовской Республики/	Статья 62 Член Сейма без согласия Сейма не может быть привлечен к уголовной ответственности, арестован, не может быть иным образом ограничена его свобода.	Сеймийн гишүүнийг Сеймийн зөвшөөрөлгүйгээр эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх, баривчлах болон бусад байдлаар эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно.	
Сеймийн тухай хууль 1994.02.14. /Статут Сейма Литовской республики/	Статья 22. Член Сейма без согласия Сейма не может быть привлечен к уголовной ответственности, подвергнут аресту, не может быть иным способом ограничена его свобода, за исключением случаев, когда его заставляют на месте преступления (in flagranti). В таких случаях генеральный прокурор немедленно сообщает об этом Сейму.	Сеймийн гишүүнийг гэмт хэргийн газарт саатуулахаас бусад тохиолдолд Сеймийн зөвшөөрөлгүйгээр эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх, баривчлах болон бусад байдлаар эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. Гэмт хэргийн газарт саатуулсан тохиолдолд Ерөнхий прокурор нэн даруй Сеймд мэдэгдэнэ.	Сеймийн гишүүнд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх, баривчлах болон бусад байдлаар эрх чөлөөг нь хязгаарлах тухай Ерөнхий прокурорын мэдээллийг сонссоны дараа Сеймийн хуралдаан 1-2 цаг завсарласны эцэст гишүүнд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх, баривчлах, бусад байдлаар эрх чөлөөг нь хязгаарлах зөвшөөрөл өгөх зорилгоор мөрдөн шалгах комисс байгуулах, эсхүл гишүүний бүрэн эрхийг нь зогсоох үйл явцад бэлтгэх гэсэн 2 шийдвэрийн аль нэгийг гаргадаг. Сеймийн гишүүний бүрэн эрхийг зогсоох асуудлыг зөвхөн шүүхийн шийдвэр гарсаны дараа Сеймээр хэлэлцдэг.

9. ОРОСЫН ХОЛБООНЫ УЛС

ОХУ-ын Үндсэн хууль, 1993-12-12 /Конституция Российской Федерации 12 декабря 1993 г/	Статья 98 1. Члены Совета Федерации и депутаты Государственной Думы обладают неприкосновенностью в течение всего срока их полномочий. Они не могут быть задержаны, арестованы, подвергнуты обыску, кроме случаев задержания на месте преступления, а также подвергнуты личному досмотру, за исключением случаев, когда это предусмотрено федеральным законом для обеспечения безопасности других людей. 2. Вопрос о лишении неприкосновенности решается по представлению Генерального прокурора Российской Федерации соответствующей палатой Федерального Собрания.	98 дугаар зүйл 1. Холбооны Зөвлөлийн гишүүн болон Төрийн Думын депутатыг гэмт хэргийн газарт саатуулахаас бусад тохиолдолд баривчлах, саатуулах, нэгжих, бусдын аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор батлан гаргасан хууль тогтоомжид зааснаас өөр шалтгаанаар биед нь үзлэг хийхийг хориглоно. 2. Холбооны Зөвлөлийн гишүүн болон Төрийн Думын депутатын халдашгүй байдлыг цуцлах асуудлыг ОХУ-ын Ерөнхий прокурорын саналаар холбогдох танхим хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.
	ОХУ-д парламентын гишүүнийг хуультогтоомжийн дагуу баривчлах, нэгжих, албадан саатуулах, мөрдөн шалгахдаа зөвхөн түүний халдашгүй байдлыг цуцладаг бөгөөд гишүүний гэм буруутайг тогтоосон шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэр гарсны дараа бүрэн эрх нь зогсдог.	

<p>Холбооны Зөвлөлийн гишүүн болон Төрийн Думын депутатын эрх зүйн байдлын тухай хууль 1994-5-08/О статусе члена Совета Федерации и статусе депутата Государственной Думы федеральный закон от 8 мая 1994 г./</p>	<p>Статья 19. Неприкосновенность члена Совета Федерации, депутата Государственной Думы</p> <p>1. Член Совета Федерации, депутат Государственной Думы обладают неприкосновенностью в течение всего срока своих полномочий</p> <p>2. Член Совета Федерации, депутат Государственной Думы без согласия соответствующей палаты Федерального Собрания Российской Федерации не могут быть:</p> <ul style="list-style-type: none"> • привлечены к уголовной или к административной ответственности, налагаемой в судебном порядке; • задержаны, арестованы, подвергнуты обыску (кроме случаев задержания на месте преступления) или допросу; • подвергнуты личному досмотру, за исключением случаев, когда это предусмотрено федеральным законом для обеспечения безопасности других людей. • 4.В случае возбуждения уголовного дела или начала производства по делу об административном правонарушении, предусматривающем административную ответственность, налагаемую в судебном порядке, в отношении действий члена Совета Федерации, депутата Государственной Думы, орган дознания или следователь в трехдневный срок сообщает об этом Генеральному прокурору Российской Федерации. • Если уголовное дело возбуждено или производство по делу об административном правонарушении, предусматривающем административную ответственность, налагаемую в судебном порядке, начато в отношении действий члена Совета Федерации, депутата Государственной Думы, связанных с осуществлением ими своих полномочий, Генеральный прокурор Российской Федерации в недельный срок после получения сообщения органа дознания или следователя обязан внести в соответствующую палату Федерального Собрания Российской Федерации представление о лишении члена Совета Федерации, депутата Государственной Думы неприкосновенности. • 5. После окончания дознания, предварительного следствия или производства по делу об административном правонарушении, предусматривающем административную ответственность, налагаемую в судебном порядке, дело не может быть передано в суд без согласия соответствующей палаты Федерального Собрания Российской Федерации. • 6. Член Совета Федерации, депутат Государственной Думы не могут быть привлечены к уголовной или административной ответственности за высказывание мнения или выражение позиции при голосовании в соответствующей палате Федерального Собрания Российской Федерации и другие действия, соответствующие статусу члена Совета Федерации и статусу депутата Государственной Думы, в том числе по истечении срока их полномочий. Если в связи с такими действиями член Совета Федерации, депутат Государственной Думы допустили публичные оскорбления, клевету или иные нарушения, ответственность за которые предусмотрена федеральным законом, возбуждение уголовного дела, производство дознания, предварительного следствия или начало производства по делу об административном правонарушении, предусматривающем административную ответственность, налагаемую в судебном порядке, осуществляется только в случае лишения члена Совета Федерации, депутата Государственной Думы неприкосновенности. 	<p>19 дүгээр зүйл Холбооны Зөвлөлийн гишүүн болон Төрийн Думын депутатын халдашгүй байдал:</p> <p>1. Холбооны Зөвлөлийн гишүүн болон Төрийн Думын депутат бүрэн эрхийнхээ хугацаанд халдашгүй дархан эрхтэй.</p> <p>2. Холбооны Зөвлөлийн гишүүн болон Төрийн Думын депутатыг:</p> <p>а/ шүүхийн журмаар захиргааны болон эрүүгийн хариуцлагад татах</p> <p>б/ гэмт хэргийн газарт саатуулахаас бусад тохиолдолд баривчлах, саатуулах, нэгжих, байцаах</p> <p>в/ бусдын аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор батлан гаргасан хууль тогтоомжид зааснаас өөрөөр биед нь үзлэг хийхийг тус тус хориглоно.</p> <p>...4. Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатад эрүүгийн болон шүүхийн журмаар захиргааны хэрэг үүсгэх тохиолдолд хэрэг бүртгэх байгууллага, эсвэл мөрдөн байцаагч 3 хоногийн дотор ОХУ-ын Ерөнхий прокурорт мэдэгднэ.</p> <p>Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатад эрүүгийн болон шүүхийн журмаар захиргааны хэрэг үүсгэвэл ОХУ-ын Ерөнхий прокурор дээрх мэдэгдлийг хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор гишүүний /депутатын/ халдашгүй байдлыг цуцлах саналыг тухайн гишүүний харъяалагдах танхимд танилцуулна.</p> <p>5.Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт болон захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа дууссан боловч хэргийг ОХУ-ын Холбооны Хурлын холбогдох танхимын зөвшөөрөлгүйгээр шүүхэд шилжүүлж болохгүй.</p> <p>6. Холбооны Зөвлөлийн гишүүн болон Төрийн Думын депутатыг бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж байхдаа хэлсэн үг, санал хураалтад өгсөн санал, илэрхийлсэн байр суурь болон эрх хэмжээнийхээ хүрээнд хийсэн бусад үйлдлийнх нь төлөө бүрэн эрхийнх нь хугацаанд болон түүний дараа эрүүгийн болон захиргааны хариуцлага хүлээлгэж болохгүй.</p> <p>Харин бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж байхдаа байхдаа бусдыг олон нийтийн өмнө доромжилсон, гүтгэсэн, эсвэл бусад хэлбэрээр хууль зөрчсөн тохиолдолд түүний халдашгүй байдлыг цуцалсан тохиолдолд эрүүгийн ба захиргааны хэрэг үүсгэх, хэрэг бүртгэлт хийх, урьдчилсан мөрдөн байцаалт явуулахыг зөвшөөрнө.</p>
---	---	--

10. СОЛОНГОС

<p>БНСУ-ын Үндсэн хууль, 1987.10.29 (Constitution of Korea) http://korea.na.go.kr/res/low_01_read.jsp?boardid=10000000035</p>	<p>Article 44 [Immunity] (1) During the sessions of the National Assembly, no member of the National Assembly shall be arrested or detained without the consent of the National Assembly except in case of flagrante delicto. (2) In case of apprehension or detention of a member of the National Assembly prior to the opening of a session, such member shall be released during the session upon the request of the National Assembly, except in case of flagrante delicto. Article 45 [Indemnity] No member of the National Assembly shall be held responsible outside the National Assembly for opinions officially expressed or votes cast in the Assembly.</p>	<p>44 дүгээр зүйл. Халдашгүй байдал 1. Үндэсний Ассамблейн гишүүнийг гэмт үйлдэл дээрээ баригдсанаас бусад тохиолдолд чуулганы хугацаанд ҮА зөвшөөрөлгүйгээр баривчлах болон цагдан хорихыг хориглоно. 2. Үндэсний Ассамблейн гишүүнийг чуулганаас бусад хугацаанд баривчилсан бол гэмт үйлдэл дээрээ баригдсан эсэхийг үл харгалзан чуулганы хугацаанд суллана. • 45 дугаар зүйл. Үндэсний Ассамблейн гишүүн нь чуулганы хуралдаан дээр албан ёсоор хэлсэн үг, дэвшүүлсэн саналынхаа төлөө бүрэн эрхийнхээ хугацаанд болон түүний дараа хуулийн хариуцлага хүлээхгүй.</p>	<p>Үндсэн хуулийн 65-р зүйлд төрийн түшээгийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэх саналыг Үндэсний Ассамблейгаас гаргасан тохиолдолд Үндсэн хуулийн шүүхийн шийдвэр гартал тухайн төрийн түшээгийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлнэ" гэж заасан байна. Дээрх тохиолдолд ҮА гишүүдийн гуравны нэгээс дээш хувь нь чуулганд оролцсон байх ёстой бөгөөд оролцогч гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.</p>
<p>БНСУ-ын Үндэсний Ассамблейн хууль (National Assembly act) http://korea.na.go.kr/res/low_02_read.jsp?boardid=10000000036</p>	<p>Article 26 (Procedure of Request for Consent to Arrest) (1) If a judge of the competent court desires to obtain a consent of the National Assembly in order to arrest or detain a National Assembly member, he/she shall submit to the Government a request for consent to the arrest before issuing the warrant, and the Government shall, upon receiving it, make a request for consent to the arrest to the National Assembly with its copy without delay. (2) After receiving the request for consent to arrest under paragraph (1), the Speaker shall report it to the plenary session convened first, and it shall be voted 24 hours after and within 72 hours from the time when it is reported to the plenary session. <Newly Inserted by Act No. 7614, Jul. 28, 2005> Article 27 (Notification of Arrest of National Assembly Member) When a National Assembly member is arrested or detained, the Government shall, without delay, notify the Speaker of the arrest or detention with a copy of the warrant. The same shall apply in cases of an extension of the detention period.</p>	<p>26 дугаар зүйл. Баривчлах зөвшөөрөл авах хүсэлт гаргах процедур 1. Үндэсний Ассамблейн гишүүнийг баривчлах болон цагдан хорихдоо Үндэсний Ассамблейгаас зөвшөөрөл авна. Засгийн газар харьяалах шүүхийн шүүгчийн шийдвэрийг хүлээн авсны дараа нэн даруй шийдвэрийн хуулбарыг хавсарган Үндэсний Ассамблейд баривчлах зөвшөөрөл гаргуулахаар хүсэлт гаргана. 2. Үндэсний Ассамблейн дарга 1 дүгээр хэсэгт заасан баривчлах зөвшөөрөл авах хүсэлтийг хүлээн авсны дараа эхний нэгдсэн чуулганы хуралдаанаар хэлэлцэж, чуулганаар хэлэлцсэнээс хойш 24 цагийн дараа 72 цагийн дотор шийдвэр гаргана. 27 дугаар зүйл. Үндэсний Ассамблейн гишүүнийг баривчилсан тухай мэдэгдэл. Засгийн газар баривчлах болон цагдан хоригдсон Үндэсний Ассамблейн гишүүний талаар нэн даруй Үндэсний Ассамблейн даргад шийдвэрийн хуулбарыг хавсарган энэ тухай мэдэгдэх ёстой. Цагдан хорих хугацааны шийдвэр байсан ч адилхан байна.</p>	

11. ФРАНЦ

<p>Үндсэн хууль, 1958 он., 4-р бүлэг, 26-р зүйл, Constitution, http://www.conseil-constitutionnel.fr/</p>	<p>Article 26. Aucun membre du Parlement ne peut être poursuivi, recherché, arrêté, détenu ou jugé à l'occasion des opinions ou votes émis par lui dans l'exercice de ses fonctions. Aucun membre du Parlement ne peut faire l'objet, en matière criminelle ou correctionnelle, d'une arrestation ou de toute autre mesure privative ou restrictive de liberté qu'avec l'autorisation du bureau de l'assemblée dont il fait partie. Cette autorisation n'est pas requise en cas de crime ou délit flagrant ou de condamnation définitive. La détention, les mesures privatives ou restrictives de liberté ou la poursuite d'un membre du Parlement sont suspendues pour la durée de la session si l'assemblée dont il fait partie le requiert. L'assemblée intéressée est réunie de plein droit pour des séances supplémentaires pour permettre, le cas échéant, l'application de l'article ci-dessus.</p>	<p>26-р зүйл. Улсын Хурлын гишүүнийг үүргээ хэрэгжүүлэх хугацаандаа санал бодлоо илэрхийлсэн, саналаа өгсөнийх нь төлөө мөрдөн мөшгөх, эрэн сурвалжлах, баривчлах, саатуулах, эсхүл шүүхэд шилжүүлэхгүй. Улсын Хурлын гишүүнийг зөвхөн харьяалах танхимын Товчооны зөвшөөрлөөр эрүүгийн буюу цагдаагийн журмаар мөрдөн мөшгөж эрх чөлөөг нь хасах буюу хязгаарлах арга хэмжээг авна. Гэмт хэргийн газар дээр эд мөрийн баримттай баривчилсан, эсхүл эцэслэн шийтгэсэн тохиолдолд энэ зөвшөөрлийг шаардахгүй. Харьяалах танхимаас шаардсан тохиолдолд Улсын Хурлын гишүүнийг цагдан хорьсон, эрх чөлөөг нь хассан буюу хязгаарласан арга хэмжээ авах, мөрдөн мөшгөх үйл ажиллагааг чуулганы үеэр түр зогсооно. Дээрх хэсэгт заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хэмээн үзвэл харьяалах танхим нь бүрэн эрхийнхээ дагуу нэмэлт чуулганыг чуулна. “V Бүгд Найрамдах Франц улсын Үндсэн хууль”, МУИС, 2005 он.</p>	<p>Гэмт хэргийн газар дээр цагдан хорьсон, эсхүл эцэслэн шийтгэгдээгүй бол ямар ч гишүүнийг харьяалах танхимын зөвшөөрлөөр баривчлах болон эрх чөлөөг нь хасах буюу хязгаарлах зэрэг бусад арга хэмжээг авна. Гишүүнийг цагдан хорьсон болон бусад үйл ажиллагааг чуулганы үеэр түр зогсоож болно.</p>
<p>Парламентын чуулгануудын үйл ажиллагааны харилцааны тухай №58-1100 тоот тогтоол, 1958.11.17, 9-р зүйл, http://www.assemblee-nationale.fr/</p>	<p>Art. 9 bis. L'arrestation ou toute autre mesure privative ou restrictive de liberté susceptible d'être décernée à l'encontre d'un membre du Parlement fait, à peine de nullité, l'objet d'une demande d'autorisation formulée par le procureur général près la cour d'appel compétente et transmise par le garde des sceaux, ministre de la justice, au président de l'assemblée intéressée. Cette demande indique précisément les mesures envisagées ainsi que les motifs invoqués. L'autorisation donnée par le Bureau de l'assemblée intéressée ne vaut que pour les faits mentionnés dans la demande prévue au premier alinéa.</p>	<p>9-р зүйл. Парламентын гишүүнийг эд мөрийн баримтгүй баривчлах, эсхүл эрх чөлөөг нь хасах, хязгаарлах зэрэг үйл ажиллагааг авах тухай зөвшөөрлийг Давж заалдах шатны шүүхийн ерөнхий прокурор боловсруулж, Хууль зүйн сайд харьяалах танхимын Ерөнхийлөгчид уламжлуулж өгнө. Харьяалах танхимын Товчооны зөвшөөрөл нь энэ зүйлийн эхний хэсэгт заасны дагуу зөвхөн ач холбогдол бүхий баримт болно.</p>	
<p>Үндэсний Ассамблейн дэгийн тухай дүрэм, 1958 он, 14-р бүлэг, 80-р зүйл, 5-р заалт, http://www.assemblee-nationale.fr/</p>	<p>Article 80 5. Conformément au dernier alinéa de l'article 26 de la Constitution, l'Assemblée se réunit de plein droit pour une séance supplémentaire pour examiner une demande de suspension de détention, de mesures privatives ou restrictives de liberté ou de poursuite ; cette séance ne peut se tenir plus d'une semaine après la distribution du rapport ou, si la commission n'a pas distribué son rapport, plus de quatre semaines après le dépôt de la demande.</p>	<p>80-р зүйл. Үндсэн хуулийн 26-д заасны дагуу танхим нь гишүүнийг баривчлахыг түтгэлзүүлэх, тэдэнд, эсхүл тэдний шүүх ажиллагаанд бүрэн, эсхүл хагас хамгаалах асуудлыг хэлэлцэх ээлжит бус чуулганыг хуралдуулах ёстой. Хороо хуралдах тухай зарласнаас хойш долоо хоногийн дараа, эсхүл зарлагдаагүй бол мэдэгдэл хийгдсэнээс хойш 4 долоо хоногийн дараа ээлжит бус чуулган хуралдах ёстой.</p>	

12. ХЯТАД

<p>Үндсэн хууль, 1982 -12 -04</p> <p>/ 1982年12月4日 /</p> <p>http://www.gov.cn/gongbao/content/2004/content_62714.htm</p>	<p>第七十四条 全国人民代表大会代表, 非全国人民代表大会会 主席 可, 在全国人民代表大会 期 非 全国人民代表大会常委 可, 不受逮捕或者刑事 判。</p> <p>第七十五条 全国人民代表大会代表在全国人民代表大会各 上的 言和表决, 不受法律追究。</p>	<p>74 дүгээр зүйл</p> <p>Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурлын тэргүүлэгчдийн зөвлөлийн зөвшөөрөлгүйгээр, Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурал завсарласан үед бол Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурлын Байнгын хорооны хурлын зөвшөөрөлгүйгээр, Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурлын төлөөлөгчийг баривчилж эсвэл эрүүгийн хэргээр шүүж болохгүй.</p> <p>75 дугаар зүйл</p> <p>Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурлын Төлөөлөгчийг Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурлын төрөл бүрийн хуралдаан дээр хэлсэн үг, өгсөн саналд нь хуулийн хариуцлага хүлээлгэж болохгүй.</p>
<p>Бүх Хятадын Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурлын тухай хууль 1982 - 12 -10</p> <p>/ ,</p> <p>/</p> <p>http://www.jincaoc.com/fa/01/law01.22.htm#04</p>	<p>第四十三条 全国人民代表大会代表、全国人民代表大常委 委 的 成人, 在全国人民代表大会和 全国人民代表大会常委 各 上的 言和表决, 不受法律追究。</p> <p>第四十四条 全国人民代表大会代表非全国人民代表大会主席 可, 在全国人民代表大会 期 非 全国人民代表大会常委 可, 不受逮捕或者刑事 判。</p> <p>全国人民代表大会代表如果因 是 行犯被拘留, 行拘留的公安机 立即向全国人民代表大主席 或者全国人民代表大会常委 告。</p>	<p>43 дугаар зүйл</p> <p>Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын төлөөлөгчийг, Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын Байнгын хорооны хурлын бүрэлдэхүүн гишүүнийг Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хуралд болон Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн их хурлын Байнгын хорооны хурал дээр хэлсэн үг, өгсөн саналаар нь хуулийн хариуцлага хүлээлгэж болохгүй.</p> <p>44 дүгээр зүйл</p> <p>Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын тэргүүлэгчдийн зөвшөөрөлгүйгээр, Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурал завсарлаж байх үеэр Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын Байнгын хорооны хурлын зөвшөөрөлгүйгээр, Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын төлөөлөгчийг баривчилж эсвэл түүний хэргийг шүүж болохгүй.</p> <p>Хэрэв Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын төлөөлөгчийг гэмт хэрэг үйлдсэн газар дээр нь баривчлан саатуулсан бол, баривчлан саатуулсан цагдаагийн байгууллага нь яаралтай Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын тэргүүлэгчид эсвэл Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын Байнгын хорооны хуралд мэдэгдэх ёстой.</p>
<p>Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын төлөөлөгч, Орон нутгийн Бүх Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурлын төлөөлөгчийн тухай хууль</p> <p>1992 -04 -03</p> <p>/中 人民共和国全国人民代表大会和地方各 人民代表大会表法, 1992年4月3日/</p> <p>http://www.gov.cn/jrzq/2010-10/29/content_1732873_2.htm</p>	<p>48 дугаар зүйл</p> <p>Төлөөлөгч нь доор дурдсан аль нэг байдалтай бол, төлөөлөгчийн албан тушаалаа гүйцэтгэх эрхийг түр цуцлана. Төлөөлөгчийн эрхийг шалгах хорооноос тухайн төлөөлөгчийн харьяагдах Ардын Төлөөлөгчдийн Байнгын хорооны хурал эсвэл Муж тосгоны Ардын төлөөлөгчдийн хуралд мэдэгдэнэ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гэмт хэргийн шалтгаанаар баривчлагдсан, шалгагдаж буй, шүүхэд хэрэг үүсгэгдэнэ, хянан шалгагдаж буй тохиолдолд. 2. Хуулийн дагуу гэмт хэргээр баривчлагдсан, эсвэл хугацаатай шоронд хоригдсон, гэхдээ улс төрийн эрхийг нь хасаагүй, ял эдэлж буй тохиолдолд. 3. Төлөөлөгчийн бүрэн эрхийн хугацаанд өмнөх заалтуудын тохиолдол арилсны дараа, төлөөлөгчийн албан тушаалыг буцаан сэргээнэ. Гэхдээ төлөөлөгчийн эрхийг түдгэлзүүлснээс бусад тохиолдолд. <p>• 49 дүгээр зүйл. Дараах аль нэг тохиолдолд, төлөөлөгчийн эрхийг түдгэлзүүлнэ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Орон нутгийн Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлын төлөөлөгч нь өөр бүс нутаг руу нүүсэн бол. 2. Ажлаас гарах өргөдлийг нь хүлээн авсан бол. 3. Тухайн Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлыг зөвшөөрөл авалгүйгээр хоёр удаа тасалсан бол. 4. Огцруулсан бол. 5. БНХАУ-ын иргэний харьяаллаа алдсан бол. 6. Хуулийн дагуу улс төрийн эрхийг нь түдгэлзүүлсэн бол. 7. Хөдөлмөрийн чадвараа алдсан бол. 	

13. ЭСТОНИ

<p>Үндсэн хууль 1992.06.28. /Конституция Эстонии/</p>	<p>Статья 76.</p> <p>Член Рийгикогу пользуется неприкосновенностью. Он может быть привлечен к уголовной ответственности только по представлению канцлера юстиции с согласия большинства состава Рийгикогу.</p>	<p>Рийгигогугийн гишүүн халдашгүй дархан байна. Түүнийг зөвхөн хууль зүйн сайдын танилцуулгын дагуу Рийгигогугийн бүрэлдэхүүний дийлэнхи олонхийн саналаар эрүүгийн хариуцлагад татаж болно.</p>	
---	--	--	--

14. ЯПОН

<p>Үндсэн хууль 1946.11.03 The Constitution of Japan Япон Улсын Үндсэн хууль-П.Амаржаргал Адмон хэвлэл-2011</p>	<p>Article 50. Except in cases provided by law, members of both Houses shall be exempt from apprehension while the Diet is in session, and any members apprehended before the opening of the session shall be freed during the term of the session upon demand of the House.</p>	<p>50 дугаар зүйл. Хуульд зааснаас бусад тохиолдолд, хоёр танхимын гишүүдийг чуулганы үеэр баривчлах, хэн нэгэн гишүүнийг чуулган эхлэхээс өмнө болон чуулганы хугацаанд баривчилж болохгүй</p>
<p>Парламентын тухай хууль Diet law of Japan</p> <p>(Энэ хууль нь Япон Улсын Үндсэн хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхэлж үйлчилнэ.)</p> <p>(This Law shall become effective on the day of enforcement of the Constitution of Japan.)</p> <p>http://www.sangiin.go.jp/eng/law/diet/index.htm</p>	<p>Article 33. During a session of the Diet, a Member of a House shall not be apprehended without the consent of his House, unless he is in the very act of committing a criminal offense outside the House.</p> <p>Article 34. With regard to the consent of a House to the apprehension of one of its Members, the Cabinet must ask for it, producing a copy of the request, upon receiving a written request sent by the competent court or judge prior to the issue of a warrant of apprehension.</p> <p>Article 34-II. If a Member has been apprehended prior to the opening of a session, the Cabinet must communicate the Member's name, together with a copy of the warrant of apprehension, to the presiding officer of his House at the beginning of the session. If a judge decides, during a session, to extend the detention period of a Member who has been apprehended prior to the opening of the session, the Cabinet must inform the presiding officer of his House to that effect.</p> <p>Article 34-III. To propose a request for the release of a Member apprehended prior to the opening of a session, a written request with an explanatory statement must be presented to the presiding officer of the House, under the joint names of twenty or more Members.</p>	<p>Гучин гуравдугаар зүйл. Гэмт хэргийн үйлдэл дээр нь танхимын гадна баривчилсанаас бусад тохиолдолд Парламентын чуулганы үед, танхимын гишүүдийг тухайн танхимын зөвшөөрөлгүйгээр баривчлахгүй. Гучин дөрөвдүгээр зүйл.</p> <p>1. Шүүгчийн /шүүх/ баривчлах тухай захирамж гаргахаасаа өмнө бичгээр ирүүлсэн хүсэлтийг хүлээн авсанаар Засгийн газар нь уг хүсэлтийг хуулбарыг аль нэг гишүүнийг нь баривчлах зөвшөөрлийг өгөх тухай хүсэлтийг тухайн танхимд гаргана.</p> <p>2. Хэрэв чуулган эхлэхээс өмнө баривчлагдсан, гишүүний баривчилгааны хугацааг чуулганы үеэр үргэлжлүүлэн сунгахаар шүүх шийдвэрлэсэн бол Засгийн газар нь танхимын даргалагч /тэргүүлэгч/ албан тушаалтанд мэдэгдэх ёстой.</p> <p>3. Чуулган эхлэхээс өмнө баривчлагдсан гишүүнийг чөлөөлөх саналыг оруулахдаа 20 болон түүнээс дээш тооны гишүүдийн хамтдаа тайлбар бүхий хүсэлтийг танхимын даргалагч /тэргүүлэгч/ албан тушаалтанд гаргана.</p>
	<p>Япон Улсын Үндсэн хуулиар парламентын гишүүний халдашгүй байдлын үйлчлэх хугацааг багаар тогтоосон байдаг. Үндсэн хуулийн 50 дугаар зүйлд заасны дагуу хуульд зааснаас бусад тохиолдолд танхимын гишүүнийг Парламентын үеэр баривчилж болохгүй. Чуулган эхлэхээс өмнө баривчлагдсан гишүүнийг тухайн танхимын шаардсаны дагуу чуулганы хугацаанд баривчилгаанаас чөлөөлнө.</p>	

